

G. G. NEAMȚU

teoria și practica
ANALIZEI
GRAMATICALE

distincții și... distincții
(cu trei seturi de grile rezolvate și comentate)

Ediția a VI-a

Editura Paralela 45

Redactare: Cristi Dinu
Tehnoredactare: Viorel Mihart
Pregătire de tipar & design copertă: Marius Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEAMȚU, G.G

**Teoria și practica analizei gramaticale : distincții și...
distincții : (cu trei seturi de grile rezolvate și comentate) /**

G.G. Neamțu. – Ed. a 6-a. – Pitești : Editura Paralela 45, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-973-47-4235-6

811.135.1

Copyright © Editura Paralela 45, 2025

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparelela45.ro

Errare humanum est

Repetat OMAGIU
profesorului de limba și literatura română,
PRIMUS INTER PARES

CUVÂNT-ÎNAINTE

Cartea de față, apărută într-o primă variantă în 1999 la editura clujeană Excelsior, deși într-un tiraj relativ mare pentru o carte de *gramatică* (6000 de exemplare), o carte care nu este totuși „un manual”, s-a epuizat foarte repede și încă în același an (1999). Numeroasele semnale primite pe diferite căi, mai cu seamă în ultimii ani, privind „căutarea” de care se bucură în rândul celor cărora le este destinată – profesori de limba română, studenți filologi, candidați la admiterea în învățământul superior (profil filologic și nefilologic), elevi în clasele terminale (ciclul gimnazial și cel liceal) și alții – ne-au determinat să ne gândim la o reeditare a cărții.

Acești câțiva ani care au trecut de la apariția ei, ani în care a fost frecvent căutată, dar... negăsită, ne-au dovedit că *Teoria și practica analizei gramaticale* și-a atins scopul, acela de a fi *utilă*, fie în totalitate, fie pe anumite segmente ale ei, în funcție de „statutul” cititorului, pregătirii diferitelor examene și verificări, respectiv examene de definitivat și gradul didactic II (profesori de limba și literatura română), examene de titularizare sau de suplinitori în învățământul preuniversitar (profesori de limba și literatura română), examene la disciplina *Limba română contemporană – morfologie și sintaxă*, inclusiv segmente din examenul de licență (studenți filologi), examene de admitere în învățământul superior, filologic sau nefilologic, examene de capacitate și de bacalaureat etc. Adăugând la acestea recenziile / prezentările mai mult decât favorabile, menționarea constantă a titlului ei în cele mai multe bibliografii (generale, de bază, selective), în cărți de gramatică circumscrise acestui perimetru (grile, teste, exerciții, compendii, dicționare etc.), precum și solicitări / disponibilități exprese din partea mai multor edituri, am considerat justificată pregătirea acestei ediții, a doua, pentru publicare, în întâmpinarea și realizarea căreia a venit și propunerea fără echivoc a Editurii Paralela 45.

Față de ediția din 1999, varianta de față prezintă, în cadrul aceleiași structuri de bază (= aceleași „teme”, cu aceleași titluri și în aceeași succesiune), o serie de modificări (mai mari sau mai mici), unele de concepție, altele de redactare și ordonare a expunerii, cu eliminări și adăugiri, toate motivate prin ceea ce s-a adunat în literatura de specialitate din acești ultimi ani, dar și prin regândirea din partea autorului a unor fapte de morfosintaxă. (În baza acestora se justifică atât menținerea aceluiași titlu, cât și considerarea cărții de față nu ca un tiraj nou al celei vechi, ci ca o nouă ediție.)

În acest sens, am reține următoarele:

1. S-au operat modificări mai de substanță privind interpretările lui *cel* și *al*, relaționarea adjectivelor pronominale posesive cu prepoziție și a dativului posesiv cu prepoziție, distincția „caz cu prepoziție / caz prepozițional” (în termenii „regimului”), acceptarea unui atribut numeral și diviziunile acestuia, instituirea

G.G. NEAMȚU

unui atribut „locuțional” (adjectival și adverbial) subordonat prin aderență, referirile la contrageri și reduceri etc.

2. S-au introdus patru teme noi cu caracter strict practic, încercând a fi aplicații ale problemelor teoretice expuse în carte. În speță, după o prezentare a modului de verificare a cunoștințelor de analiză gramaticală în model *grilă* (Tema 107), sunt date trei grile rezolvate și comentate (două din morfosintaxa propoziției (T108 – 20 de poziții, T109 – 35 de poziții) și una din sintaxa frazei (T109 – 25 de poziții)). În „rezolvarea” grilelor, încercăm să parcurgem raționamentele care ar trebui să conducă la variantele corecte de răspuns, eliminându-le, motivat, pe cele greșite. (În grila A, prin analiză gramaticală, independentă de variantele de răspuns din grilă, încercăm să ajungem la varianta corectă, unica posibilă. În grilele B și C se marchează dintâi variantele corecte de răspuns și apoi se argumentează.)

3. În mod firesc, lista bibliografică se îmbogățește cu lucrări neavute în vedere în 1999 sau apărute între timp, în primul rând *Gramatica limbii române* (vol. I *Cuvântul*, vol. II *Enunțul*), Editura Academiei Române, București, 2005 (în carte: GALR I, GALR II).

În legătură cu aceasta din urmă, cartea de față nu adoptă o poziție explicită și argumentată, întrucât, date fiind apariția recentă a tratatului academic și lipsa unor programe școlare și a unor manuale circumscrise concepției teoretice în mare măsură noi din acest tratat, nu poate fi utilizată deocamdată ca material didactic în vederea pregătirii pentru diferite forme de verificare și examene (capacitate, bacalaureat, admitere în învățământul superior). Altfel spus, cel puțin în varianta actuală, GALR (I și II), ca linie teoretică și terminologică, inclusiv metodologică, este o altfel de gramatică decât cea predată în școli. (Nu discutăm aici *cum*, *ce* și *cât* din GALR va putea fi adoptat și adaptat pentru școală. În mod cert se va găsi în anii care vin soluția pentru a trece de la o linie fundamental tradițional(ist)ă la una modernă, în acord cu progresul cercetărilor gramaticale consemnat de tratatul academic și, în cele din urmă, cu finalitatea predării gramaticii în școală.)

De aceea, în corpul lucrării noastre ne-am mulțumit, unde a fost cazul, doar să consemnăm interpretarea și / sau denumirea din GALR, menținându-ne, pentru școală, vechile interpretări și / sau denumiri.

La acest nivel, reținem, cu titlu ilustrativ, doar câteva dintre „noutățile” evidente în analiza gramaticală (în corespondență cu linia teoretică de ansamblu) din GALR:

- reducerea substanțială a inventarului de prepoziții cu dativul și a locuțiunilor prepoziționale cu acuzativul;
- trecerea atributului pronominal datival (exprimat prin dativul posesiv adverbial) la complemente, ca o specie aparte (complement posesiv);
- distincția „circumstanțial / complement”;
- limitarea complementului indirect la realizările dativale (sau construcții echivalente) și, în consecință, trecerea realizărilor prepoziționale la un nou tip de complement (complement prepozițional), interpretare valabilă și pentru subordonatele corespondente;

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

- distingerea unui complement comparativ ca poziție sintactică de sine stătătoare, neinclusă în circumstanțialul de mod;
- interpretarea celui de-al doilea complement direct al verbelor bitranzitive ca fiind un complement de sine stătător (= complement secundar), interpretare valabilă și pentru subordonata corespondentă;
- distingerea în cadrul elementului predicativ suplimentar a două funcții separate (predicativul suplimentar și complementul predicativ al obiectului);
- apariția în cadrul opoziției „tranzitiv / intransitiv” a unui al treilea membru (ergativ);
- trecerea diatezei la categorii (construcții) sintactice;
- o nouă tipologie, cu mult mai complexă, a predicatului (predicat semantic / predicat sintactic / predicat al enunțării; predicat simplu / predicat complex (cu diferiți operatori)).

(De altfel, multe din aceste „noutăți” din GALR erau previzibile și așteptate, ele fiind prezente în lucrări anterioare datorate prof. univ. dr. Valeria Guțu Romalo și Gabriela Pană Dindelegan, autori principali, coordonator, respectiv responsabil al comisiei de revizie a GALR.)

Concepția teoretică de ansamblu prezintă în latura didactică a acestei cărți este preponderent cea din *Gramatica Academiei* (1963) și lucrări ulterioare situate în vecinătatea sau prelungirea acesteia, lucru de altfel lesne de înțeles.

În același timp, cartea are o personalitate a ei, una marcată de spiritul sintaxei relaționale neotradiționale clujene inițiate și profesate de aproape patruzeci de ani de regretatul profesor D.D. Drașoveanu, sintactician de mare profunzime și originalitate, profesor de excepție, printre ai cărui elevi, îmi place să spun, m-am numărat, ca de altfel majoritatea gramaticienilor clujeni, atâția câți mai sunt activi sau pur și simplu mai sunt. (De aici, numeroasele trimiteri la lucrările distinsului dascăl clujean.)

În acest perimetru, pornind de la teza „sintagmei binare” ca (singura) unitate relațională generată prin și datorită relației interlexematice, desprindem câteva *consecințe* mai importante:

a. La nivel interpropozițional, doar în aparență se constituie propozițiile (în toată extensiunea lor) ca termeni în relație. În fapt, și aici relația este tot de la termen la termen (unul dintr-o propoziție, celălalt din altă propoziție), termeni care, în funcție de statutul lor (= termen regent vs. termen subordonat), acordă propozițiilor din care fac parte calitatea de regente vs. subordonate. (În rezolvarea grilei C se operează de regulă cu „termeni regenți” în loc de „propoziții regente”).

b. Principiul general în subordonare este exclusivitatea mijloacelor de relaționare (ori acord, ori prepoziție; ori caz (caz neprepozițional), ori prepoziție; ori conjuncție, ori aderență etc., nu și una, și alta.)

c. Din **b.** deducem un alt principiu general, și anume monosubordonarea unei funcții sintactice, monosubordonare dovedită prin existența explicită doar a câte unui relatem subordonator (prepoziție, acord, flexiune (cazuală sau modal-personală) etc.).

G.G. NEAMȚU

Excepțiile privesc sintaxa frazei și se justifică toate prin existența a două sau mai multe conective subordonatoare pentru o singură propoziție, ceea ce conduce la o dublă (multiplă) subordonare.

Dintre particularizări, avem:

- monosubordonarea numelui predicativ și a elementului predicativ suplimentar față de un nominal, nu și față de verb, indiferent de mijlocul de subordonare;
- subordonarea dativului posesiv adverbial (fără prepoziție) exclusiv unui nominal, nu și unui verb sau numai unui verb. (Verbul nu este aici un termen regent, ci doar un factor condiționant, prezent obligatoriu în structură.)
- orientarea relației, una de tip subordonator, dinspre predicat spre subiect (prin acord verbal, singurul mijloc de subordonare).

d. Elementul predicativ suplimentar realizat adjectival cu formă de nominativ-acuzativ actualizează, prin acord, în funcție de cazul termenului regent, fie un nominativ, fie un acuzativ, nu exclusiv un nominativ ca urmare a perpetuării acestui caz de la fostul nume predicativ din propoziția suprimată în procesul de generare a acestei funcții. (Excepții există, dar acestea vizează situațiile în care verbul însoțitor și condiționant este la participiu.)

La același element predicativ suplimentar, perechea acordului este flexiunea cazuală simultană în realizările substantivale (pronominale) cu formă de nominativ-acuzativ (neprepozițional), respectiv fie nominativ (prin raportare la nominativul termenului regent), fie acuzativ (prin raportare la acuzativul termenului regent).

e. Construirea numelui atributelor în așa fel încât ultimul termen (din nume) să marcheze explicit mijlocul de subordonare atunci când acesta nu este implicat univoc în numele părții de vorbire prin care se exprimă atributul.

În sfârșit, multe dintre temele tratate, fie de morfologie, fie de sintaxă, fructifică, parțial sau total, pro sau contra, unele interpretări și descrieri de orientare structuralistă și / sau cu elemente de generativism și semantică gramaticală datorate gramaticienilor din București, între care mai cu seamă Valeria Guțu Romalo și Gabriela Pană Dindelegan, la care se fac numeroase trimiteri și față de care gratitudinea noastră profesională este întreagă.

Autorul

T 1 NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV)

A. STRUCTURI-TIP:

- (1) **Elevii** au organizat o excursie. (*Am fost cu elevii în excursie.*)
(2) Am apreciat inițiativa **elevilor**. (*Profesorul le-a făcut elevilor o surpriză.*)

B. SOLUȚIE:

- (1) *elevii (cu elevii)* = nominativ (acuzativ)
(2) *elevilor (elevilor)* = genitiv (dativ)

C. COMENTARIU

0. Excluzând substantivele feminine la singular care realizează distincția dintre cele două perechi de cazuri (N_{Ac} / G_D) prin desinențe ((*o*) *masă* / (*unei*) *mese*, (*o*) *carte* / (*unei*) *cărți*), celelalte substantive au din punct de vedere formal toate cele patru cazuri identice:

N (<i>un</i>) elev	- (<i>niște</i>) elevi
G (<i>al...</i>) (<i>unui</i>) elev	- (<i>al...</i>) (<i>unor</i>) elevi
D (<i>unui</i>) elev	- (<i>unor</i>) elevi
Ac (<i>pe</i>) (<i>un</i>) elev	- (<i>pe</i>) (<i>niște</i>) elevi

Examinând modelul dat, se observă că în cursul declinării se schimbă nu substantivul propriu-zis (*elev* = N_{Ac}G_D; *elevi* = N_{Ac}G_D), ci articolul însoțitor. (La fel se pune problema pentru neutre (singular, plural) și feminine la plural.)

Datorită acestei identități formale (= omonimie cazuală), deosebirea dintre cazuri se realizează în cea mai mare parte prin alte mijloace, atât între cele două perechi de cazuri, de care ne ocupăm mai jos, cât și în interiorul perechilor (nominativ / acuzativ – vezi T 2 – și genitiv / dativ – vezi T 3). (Pentru situația aparte a vocativului în raport cu restul cazurilor, vezi T 6.)

Aceleași mijloace (vezi mai jos) justifică gruparea în perechi a genitivului cu dativul (forma de G_D) și a nominativului cu acuzativul (forma de N_{Ac}).

1. Mijloacele de „marcare” a genitiv-dativului și în același timp elemente de deosebire a acestei forme cazuale de nominativ-acuzativ sunt trei: (a) articolul hotărât; (b) articolul nehotărât; (c) adjectivele pronominale proclitice (= antepuse substantivului).

Articolul și adjectivele pronominale proclitice pot servi la deosebirea N_{Ac} / G_D, deoarece ele au întotdeauna forme cazuale distincte prin desinențe pentru cele două perechi de cazuri.

Vom avea deci următoarele situații de genitiv-dativ:

1.1. Substantiv articulat cu ARTICOL HOTĂRÂT (enclitic): *studentului*, *studentei*, *studentilor*, *studentelor*.

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

Formele de GD articulat enclitic se opun formelor de NAc, indiferent dacă acestea din urmă sunt sau nu articulate. Deci: *studentului / studentul (student)*; *studentei / studenta (studentă)*, *studenților / studenții (studenți)*; *studentelor / studentele (studente)*⁴.

Altfel spus, o formă ca *studentului*, indiferent de context, nu poate fi decât genitiv sau dativ, niciodată și nicidecum nominativ sau acuzativ.

OBSERVAȚIE. Tot aici se încadrează situația în care substantivul este precedat de un adjectiv propriu-zis, caz în care pozițional se articulează adjectivul: *harnicului elev* (comp. cu *elevului*), *splendidei dimineți* (comp. cu *dimineții*).

Întrucât servește la marcarea cazului (GD) și este postpus substantivului, formând cu acesta o unitate grafică și de pronunțare, articolul hotărât se apropie de statutul unei desinențe cazuale. (Dacă n-am ști de la „școală” că *-lui* din *fratelui* este articol hotărât, deci altceva decât substantivul căruia îi este atașat, e puțin probabil că în *fratelui* am vedea două „cuvinte”, nu unu⁵.) Spunem de aceea că articolul hotărât constituie punctul „forte” în declinarea românească la toate substantivele⁶. (Pentru rolul „femininelor”, vezi mai jos.)

OBSERVAȚIE. Așa se explică și faptul că în practica analizei gramaticale de tip școlar forma cazuală de GD articulat enclitic este cel mai puțin supusă confuziei cu forma de NAc.

1.2. Substantiv articulat cu ARTICOL NEHOTĂRÂT (proclitic): *unui student, unei studente, unor studenți, unor studente*.

Și aici deosebirea NAc / GD este clară, deoarece articolul nehotărât la NAc are alte forme decât la GD: *un / unui, o / unei, niște / unor*.

1.3. Substantiv determinat de ADJECTIV PRONOMINAL PROCLITIC: *acestui student, acestei studente, acestor studenți, acestor studente* (comp. cu forma de NAc: *acest student, această studentă, acești studenți, aceste studente*). Modelul lui *acestui (acestei, acestor)* îl regăsim la majoritatea adjectivelor pronominale proclitice: *acelui (acelei, acelor), căruia (cărei, căror), altui (altei,*

⁴ Pentru simplificare, avem în vedere aici doar codul scris al limbii, în care articolul hotărât enclitic *-i* este marcat (= notat) separat de desinența *-i* (*elevii, studenții* etc.), chiar dacă din punct de vedere fonetic (= în pronunțare) cei doi *i* (= desinența și articolul) redau împreună o singură unitate, vocala *i*, una singură și nesegmentabilă (în transcriere fonetică: [i], adică [elevi], [studenți] etc.)

⁵ De aici interpretarea mai nouă (la unii gramaticieni) a articolului nu ca parte de vorbire de sine stătătoare (= cuvânt), ci ca element component în paradigma (= flexiunea) substantivului, numit MORFEM AL DETERMINĂRII. În această calitate, articolul (hotărât (enclitic) și nehotărât) este morfemul celei de-a patra categorii gramaticale a substantivului, numită *categoria determinării*, care funcționează cu trei membri în opoziție: determinat definit (= articulate cu articol hotărât) / determinat nedefinit (= articulate cu articol nehotărât) / nedeterminat (= nearticulat).

⁶ În afară de conținutul determinativ, manifestat în diferite grade, articolul în română se constituie în principalul morfem cazual al substantivelor.

G.G. NEAMȚU

altor), *niciunui* (*niciune*), *vreunui* (*vreune*), *oricărui* (*oricărei*, *oricăror*), *atâtor*⁷ etc. (Adjectivul nehotărât *toți* (*toate*) pretinde substantiv articulat enclitic, încât avem o dublă marcă a cazului: **tuturor** *studenților*.)

OBSERVAȚIE. Aceeași posibilitate de a-i marca substantivului genitiv-dativul o are numeralul colectiv *ambii*, *ambele* (*ambilor băieți*, *ambelor fete*). (Modelul de declinare a numeralului colectiv este cel al unui substantiv articulat enclitic la plural – comp. cu *elevii*, *elevete* / *elevilor*, *elevelor*.) Precedat de un numeral cardinal propriu-zis sau ordinal, substantivul are marcat genitiv-dativul în articolul demonstrativ: *celor două fete* (*celor doi băieți*), *celui de-al doilea copil*. (Pentru articolul hotărât proclitic *lui*, vezi T 12.)

2. Cele de până aici ne permit două concluzii de ansamblu:

2.1. În timp ce substantivul la nominativ-acuzativ poate apărea atât singur, cât și însoțit de articol sau adjectiv pronominal, la genitiv-dativ reclamă cu obligativitate un însoțitor (articol sau adjectiv pronominal), al cărui rol este și acela să-i marcheze cazul (GD). Altfel spus, la genitiv-dativ, substantivul nu poate apărea singur, neputându-se exprima cazul. (Acest lucru este valabil și pentru substantivele feminine la singular, cu toate că ele au desinență de GD, alta decât cea de NAc.)

2.2. Genitiv-dativul, excluzând femininele la singular, nu se marchează în corpul fonetic al substantivelor, ci în acela al însoțitorului lor obligatoriu (articol, adjectiv pronominal), contând pentru întregul grup („articol (adjectiv pronominal) + substantiv”). Desinențele celor trei însoțitori (articol hotărât, articol nehotărât, adjectiv pronominal proclitic) sunt aceleași pentru GD (*-ui*, *-ei*, *-or*), respectiv:

-ui (masculin, singular): *elevului*, *unui elev*, *acestui elev*;

-ei (feminin, singular): *unei eleve*, *acestei eleve*;

-or (plural, ambele genuri): *elevilor* (*elevelor*), *unor elevi* (*eleve*), *acestor elevi* (*eleve*).

Articolul feminin la singular are forma *-i* (nu *-ei* sau *-lei*), fapt explicabil prin proveniența și evoluția sa fonetică.

Toate aceste desinențe (*-ui*, *-ei*, *-or*) sunt, prin origine, de tip pronominal și le regăsim la majoritatea pronomelor.

OBSERVAȚIE. Declinarea cu articol enclitic (*studenților*, *studentei*...) se numește declinare articulată sau propriu-zisă, iar declinarea cu PREDETERMINANT (articol nehotărât PROCLITIC sau adjectiv pronominal PROCLITIC) se numește declinare nearticulată (*unui student*, *acestui student*...). Se atrage atenția că în cadrul declinării cu predeterminant (*unui elev*, *acestui elev*... etc.), chiar dacă substantivul are forma de NAc, el trebuie considerat ca fiind în GD și analizat în consecință. GD este marcat prin desinențe distincte în corpul fonetic al predeterminantului, dar semnificația lor (de GD) privește grupul în întregime, inclusiv, și în primul rând,

⁷ La orice adjectiv pronominal, desinențele *-ui*, *-ei*, *-or* marchează întotdeauna GD.

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

substantivul. (*Având în vedere poziția față de substantiv, (a) enclitică a celui hotărât, asemenea unui „sufix”, și (b) proclitică a celui nehotărât, asemenea unui „prefix”, se vorbește de o declinare prin sufixație (a), respectiv prin prefixație (b).) (Vezi, pentru alte detalii, T 17.)

3. Dată fiind această omonimie cazuală cvasitotală, respectiv, excluzând vocativul, o singură formă cazuală pentru masculine (neutre), o singură formă cazuală pentru feminine la plural și două forme cazuale pentru feminine la singular, se pune întrebarea de ce în gramatica limbii noastre vorbim totuși de existența a patru (cu vocativul cinci) cazuri.

Sistemul cazual cu patru (cinci) membri (N, Ac, G, D, (V)) se argumentează, în principiu, folosind ANALOGIA și ECHIVALENȚA FUNCȚIONALĂ.

3.1. Prin existența anumitor desinențe proprii *-(ul)e, -o, -lor*), altele decât ale nominativului, cel puțin la câteva categorii de substantive, din forma cazuală unică se desprinde vocativul ca un caz aparte (*Ioane, băiete, domnule* etc.), obținându-se prima diviziune V / NAcGD.

3.2. Prin analogie cu substantivele feminine la singular, care opun prin desinențe genitiv-dativul *(-e, -i* etc. – GD: *(unei) case, (unei) grădini, (unei) cărți*) nominativ-acuzativului *(-ă, -e* etc. – NAc: *(o) casă, (o) grădină, (o) carte*), acceptăm, în baza aceleiași poziții sintactice, că și celelalte substantive opun cele două perechi de cazuri. Avem astfel a doua diviziune: NAc / GD.

Această opoziție este întărită de prezența ei, ca mijloc de marcare în planul expresiei, atât la articole și adjective pronominale, cât și la pronume, ca substitute ale substantivului și echivalente funcțional cu acesta (comp. *elevul / elevului* cu *altul / altuia, eleva / elevei* cu *alta / alteia, elevii / elevilor* cu *alții / alora* etc.).

3.3. Pentru degajarea în continuare din cele două forme cazuale (NAc și GD) a membrilor propriu-ziși, ultiți și ireductibili, ai categoriei cazului românesc (N / Ac și G / D), uzăm de analogia și substituția cu formele pronumelui personal, care are, cel puțin la câte o persoană, forme diferite la N de Ac și / sau la G de D.

(1) Argumentarea distincției N / Ac se realizează în două „faze”:

(a) La persoanele I și a II-a, singular, pronumele personal realizează opoziția N / Ac prin forme diferite: N – *eu, tu* / Ac – *(pe) mine, (pe) tine*. Față de nominativ, acuzativul utilizează formele *mine, tine* numai cu prepoziție sau cu *pe* (semnul gramatical al acuzativului-complement direct, așa-numitul *pe* „morfem”) și are, în plus, forme neaccentuate (*mă, te*), care apar fie singure (**Mă cheamă la școală.**; **Te doare capul.**), fie ca dublante ale celor accentuate (**Pe mine mă cheamă la școală.**; **Pe tine te doare capul.**) (Prin raportare la formele *mă, te*, formele *mine, tine* se numesc accentuate.) Aceeași poziție – N / Ac – se realizează și la persoana a III-a, chiar dacă formal nu este marcată, în afară de absența / prezența prepoziției sau a lui *pe*: *el / pe el, ea / pe ea, ei / pe ei, ele / pe ele*. La aceasta trebuie adăugată existența formelor neaccentuate (*îl, o, îi, le*), care sunt de același tip ca *mă, te* (= dublează forma accentuată sau reprezintă singure acuzativul). Prin urmare *el / pe el, ea / pe ea o, ei / pe ei îi, ele / pe ele le* reprezintă două cazuri distincte (N / Ac)

G.G. NEAMȚU

la fel ca *eu / pe mine mă* și *tu / pe tine te* (N / Ac). (Formele persoanelor I și a II-a, plural, care nu prezintă importanță pentru distincția de față, se interpretează similar.)

(b) Prin substituție cu formele *el / pe el îl*, *ea / pe ea o* etc. acceptăm că și substantivele înlocuite reprezintă gramatical două cazuri distincte – N / Ac: *Ion / pe Ion* (comp. cu *el / pe el*); *pe profesor / pe el*; **Pe Ion** *îl caută un prieten*. (comp. cu **Pe el** *îl caută un prieten*). Substantivul în acuzativ neprepozițional poate fi înlocuit cu un pronume personal neaccentuat (*îl*, *o*, *îi*, *le*), ceea ce demonstrează că într-adevăr reprezintă un acuzativ, nu un nominativ (*citesc un roman – îl citesc*). De asemenea, cel puțin teoretic, orice substantiv care este în acuzativ neprepozițional poate fi dublat (= reluat) printr-o formă neaccentuată: *romanul îl citesc*, *cartea o citesc* etc. (Raționamentul este următorul: dacă *îl* este în acuzativ și dublează cazual (și funcțional) substantivul *romanul*, înseamnă că și acesta din urmă este tot în acuzativ.) (Pentru acuzativul nedublabil și nesubstituibil prin pronume personal, vezi T 10.)

(2) În mod similar se argumentează și degajarea din forma de GD a celor două cazuri – genitivul și dativul, respectiv:

(a) Pronumele personale de persoanele I și a II-a (singular și plural) au forme specifice pentru dativ, accentuate (*mie*, *ție*, *nouă*, *vouă*) și neaccentuate (*îmi*, *îți*, *ne*, *vă*), care nu se opun unui genitiv, întrucât la aceste persoane nu există genitiv. La persoana a III-a (singular și plural), pronumele personal se utilizează în ambele cazuri cu aceeași formă (*lui*, *ei*, *lor*). Detașarea dativului din această unică formă se face prin raportare la celelalte persoane, prin identitate de poziție și posibilitate de dublare cu forma neaccentuată: dacă *mie îmi* este în dativ, atunci și *lui îi* (*ei îi*, *lor le*) tot în dativ este.

Odată degajat dativul, ceea ce rămâne este genitivul. Prin urmare: *lui / lui îi* (G / D), *ei / ei îi* (G / D), *lor / lor le* (G / D). (Nu avem în vedere situații speciale ale dativului (cel posesiv sau pe lângă un adjectiv), care, în fapt, se identifică tot prin raportare la dativul-tip.)

(b) Prin substituție cu aceste forme, la care cele două cazuri sunt dovedite, acceptăm același lucru și la substantivele substituie: *cartea lui* – *cartea elevului* (G) / **Lui** *i-am dat o carte*. – **Elevului** *i-am dat o carte*. (D) (În rest, argumentația este ca la N / Ac.)

T 2 NOMINATIV / ACUZATIV

A. STRUCTURI-TIP:

- (1) *I s-a furat mașina.*
- (2) *I-a furat mașina.*

B. SOLUȚII:

- (1) *mașina* = nominativ
- (2) *mașina* = acuzativ

C. COMENTARIU

0. Problema distincției „elementare” nominativ / acuzativ se pune în situația în care cele două cazuri sunt absolut identice formal, prepoziția excluzându-se, și răspund la aceeași întrebare – *ce*: *Pe pod s-a întâmplat un accident stupid.* (N); *Pe pod am văzut un accident stupid.* (Ac). Deosebirea în discuție se suprapune celei dintre subiect și complement direct (vezi T 72).

OBSERVAȚIA 1. Nu intră propriu-zis în jocul confuziei N / Ac așa-numitul ACUZATIV AL DURATEI TEMPORALE (*Acă lăsați toată noaptea*; *Asta două luni la specializare*), acesta impunându-se ca acuzativ (neprepozițional) prin forța evidenței. (Vezi, pentru deosebirea de ADVERBELE DE TIMP, T 10.)

OBSERVAȚIA 2. Deși verbul este absent ca partener de relație, confuzia N / Ac vizează uneori și „apozitia” – falsă sau reală (*L-am văzut pe doctorul Popescu*; *L-am văzut pe Ion, colegul*), datorită interpretării greșite a acestuia ca fiind „acordată” cu termenul regent sau antecedent (și, de aici, acuzativ în loc de nominativ) – vezi, pentru acestea, inclusiv terminologia, T 78.

0.1. Măcar că exigențele teoretice ar cere altfel, în practica analizei gramaticale elementare, deosebirea celor două cazuri nu se face direct, prin ele înseși, ci indirect, prin reflexele lor – funcțiile sintactice, operând cu un raționament răsturnat, cam după modelul: nominativ deoarece e subiect, acuzativ, deoarece e complement direct ș.a.m.d.

Acest demers în sens invers, substituind cauza cu efectul, își are probabil explicația în aceea că funcția sintactică (subiect, nume predicativ, complement direct etc.), în pofida unui ridicat grad de abstractizare, este totuși apreciată ca fiind mai „concretă”, mai materială decât cazul, cea mai abstractă categorie gramaticală.

La aceasta se mai poate adăuga un element ce ține de o carență a programelor școlare de gramatică – lipsa unor noțiuni mai „de substanță” despre REGIMUL VERBAL (tranzitiv sau intransitiv). Or, fără acestea, e într-adevăr mai greu să se înțeleagă și să se argumenteze exclusiv formal-gramatical distincția N / Ac, fără întrebări și fără a se recurge la funcții.

0.2. Stabilind un raport de solidaritate „expresie-conținut” între CAZ și FUNCȚIE (nominativ-subiect și acuzativ-complement direct), în mod firesc aprecierea greșită a funcției (complement direct în loc de subiect) are ca rezultat și aprecierea greșită a cazului (acuzativ în loc de nominativ). Confuzia de funcție generează confuzia de caz, mai rar invers.

În argumentarea cazului – N sau Ac – recurgem în cele de mai jos la soluția de „sprijin reciproc”, bazându-ne în principiu pe RAPORTAREA LA VERB, ca element fundamental în organizarea opoziției N / Ac, și numai în subsidiar pe alte elemente (funcții, întrebări, grad de evidență etc.). (La deosebirea S / CD, fără a neglija cazurile și regimul verbal, accentul s-a pus pe specificul funcțiilor – vezi T 72.)

1. Dacă verbul este INTRANZITIV sau contextual INTRANZITIVIZAT prin pronume reflexiv în acuzativ (*mă, te, se* etc.), diateza pasivă (inclusiv participiu) sau printr-un complement direct, forma cazuală de N / Ac nu poate reprezenta decât NOMINATIVUL. Numărul nominativelor poate fi unu sau două.

1.1. Dacă verbul este un AUXILIAR PREDICATIV („copulativ”), sunt posibile următoarele situații:

(1) În structuri IMPERSONALE – un nominativ (nume predicativ): *E păcat să nu știi asta.; E o aberație să susții așa ceva.*

(2) În structuri PERSONALE:

(a) DOUĂ NOMINATIVE (al subiectului și al numelui predicativ): *Muzica e viața mea.; Masa-i masă și casa-i casă.* (Vezi, pentru repartizarea pe funcții, T 63.)

(b) UN NOMINATIV (al subiectului), poziția celui alt nominativ fiind ocupată de predicativă: *Nu întotdeauna mașina e ce-și închipuie omul.* (Pentru cazurile când subiectul este neexprimat, vezi T 71.)

1.2. Dacă verbul ESTE PREDICATIV, avem:

(1) UN NOMINATIV (al subiectului): *Tremură și hainele de pe el.; S-a defectat clanța de la ușă. / Au fost achiziționate noi utilaje.; Îmi place literatura.; S-a întâmplat un accident.; I-a mai venit o idee.*

(2) DOUĂ NOMINATIVE⁸ (al subiectului și al elementului predicativ suplimentar): *Prietenul meu a plecat tehnician la o întreprindere din Turda, iar după șase ani s-a întors inginer.; Câinele e considerat prietenul cel mai apropiat al omului.* (Vezi, pentru alte detalii, T 85)

Spunem deci că în situația prezentată mai sus apariția acuzativului (neprepozițional) este exclusă prin definiție: verbul intransitiv(izat) refuză un acuzativ-

⁸ Cele două nominative (al subiectului și al numelui predicativ, respectiv al elementului predicativ suplimentar) se numesc uneori cu calificativul „prim” și „secund” (N' și N''). Foarte rar avem și un nominativ „terț” (N''): *Lumea (N')-i toată (N'') o poveste (N'')*. (Vezi Drașoveanu, 1997, passim.) În GALR ceea ce numim „element predicativ suplimentar” este despărțit în două poziții sintactice diferite – *predicativul suplimentar* și *complementul predicativ al obiectului* (vezi capitolele cu respectivele titluri).

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

complement direct. Nesocotirea regimului verbal (intransitiv) duce la confuzia N / Ac, confuzie de tip *in absentia*.

Orientarea confuziei (în unisens), dinspre N spre Ac, nu și invers, este în general nu rezultatul unei aprecieri greșite a regimului verbal, respectiv tranzitiv în loc de intransitiv, fie că nu se cunoaște regimul verbal, fie că nu este luat în considerare, ci consecința confuziei SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT, orientată în același sens. (Pentru motivația acesteia din urmă, vezi T 72.)

2. Dacă verbul este TRANZITIV, în mod normal acesta permite sau cere ocuparea ambelor poziții, respectiv cea de nominativ și cea de acuzativ: **Tractorul a ră pământul.; Mașina de spălat s t o a r c e rufe.**

2.1. Gradul de obligativitate a ocupării celor două poziții este diferit, întrucât diferite sunt relațiile în care intră verbul cu ocupanții celor două poziții:

(1) Cu nominativul (– subiect), verbul intră în relație cu ACORD (în număr și persoană), relație care, judecată strict formal, face din verb termenul subordonat⁹. De aceea poziția nominativului (– subiect), excluzând verbele impersonale, nu poate fi vidă.

OBSERVAȚIE. Dintr-un motiv sau altul, subiectul poate fi neexprimat, dar nu inexistent (subiect inclus, subînțeles, nedeterminat în conținut – vezi T 71). Și în această situație, poziția nominativului există în modelul structural al propoziției, dovadă că verbul își orientează acordul în număr și persoană spre acesta.

(2) În raport cu verbul (tranzitiv), acuzativul(–complement direct) se constituie în subordonat și, ca orice subordonat, el poate să apară sau să nu apară. Ca atare, poziția acuzativului complement direct pe lângă un verb, între anumite limite semantice, nu se reclamă cu obligativitate ocupată. De aceea, în general, nu se vorbește de subînțelegerea complementului direct, ci, în situația în care verbul tranzitiv apare fără complement direct, spunem că respectivul verb NU ARE complement direct, fiind utilizat ABSOLUT.

Dacă într-un text dat există o singură formă de NAc, aceasta reprezintă acuzativul numai după ce nu poate reprezenta nominativul, el fiind încorporat într-un subiect inclus sau subînțeles. Ca atare, numai o formă de NAc, care nu reprezintă nominativul, reprezintă în mod sigur acuzativul.

Verificare suplimentară: substituția cu pronumele personale neaccentuate în acuzativ (*îl, o, îi, le*), ca reprezentante absolute ale unui acuzativ complement direct: **C i t e a u n roman. – Î l citea.**

2.2. Dacă în structură sunt prezente ambele forme de NAc, una va reprezenta nominativul subiect, iar cealaltă, acuzativul complement direct: **Banii n u a d u c fericire.; Fumatul f a v o r i z e a z ă bolile.; Gâtul s u s ț i n e capul.; Excepția c o n f i r m ă regula.**

⁹ Din cele trei teze privind raportul dintre subiect și predicat (predicatul subordonat subiectului, subiectul subordonat predicatului și raportul de interdependență (= dependență bilaterală)), ne raliem celei dintâi. (Vezi, pentru argumente, Drașoveanu, 1997, passim; Neamțu, 1986, p. 17 și urm.)

G.G. NEAMȚU

În această situație, ambele forme fiind prezente, problema de rezolvat vizează repartiția lor pe cazuri. Inversarea lor se va solda cu o confuzie *in praesentia*.

Întrucât cele două cazuri se asociază fiecare cu o funcție, nominativul cu subiectul și acuzativul cu complementul direct, iar criteriile de repartiție sunt aceleași la cazuri și funcții, nu le dăm aici (vezi, pentru prezentarea lor, T 72).

OBSERVAȚIA 1. Dacă verbul este bitranzitiv¹⁰, pot apărea două acuzative (*Profesorul a s c u l t ă copiii lecția învățată.* – vezi T 52.)

OBSERVAȚIA 2. Dacă pe lângă un verb tranzitiv apare și un element predicativ suplimentar exprimat substantival și neprepozițional, acuzativele vor fi două¹¹: *Îl c o n s i d e r om de omenie.* (Vezi, pentru detalii, T 85)

OBSERVAȚIA 3. În toate situațiile aici discutate am avut în vedere ocuparea poziției de N sau Ac printr-un singur termen sau un grup format prin coordonare: *Pentru serbare, băieții și fetele* (N) *a u î n v ă ț a t dansuri, cântece și poezii.* (Ac)

¹⁰ Potrivit GALR, conceptul de verb „bitranzitiv” este discutabil, din moment ce al doilea complement direct este considerat funcție sintactică de sine stătătoare, alta decât cea de complement direct, și numită în consecință (complement secundar) – v. GALR II, p. 290 și urm.

¹¹ Numite și ele, asemenea nominativelor, cu calificativele „prim” și „secund” (Ac' și Ac'').

T 3 GENITIV / DATIV

A. STRUCTURI-TIP:

- (1) Ziua **mamei** e în martie.
(2) I-am oferit **mamei** un mărfșor.

B. SOLUȚII:

- (1) *mamei* = substantiv în GENITIV
(2) *mamei* = substantiv în DATIV

C. COMENTARIU

0. Confuzia genitiv / dativ, în sensul interpretării eronate a genitivului ca dativ, mai rar invers, are drept cauză principală identitatea formală a celor două cazuri, la care se adaugă adesea „întrebarea” greșit pusă. Uneori această greșeală se prelungește prin consecințele ei sintactice – interpretarea substantivului în genitiv drept complement (indirect) și, mai rar, a dativului ca atribut.

Deosebirea între cele două cazuri, deosebire de natură sintactică, se poate realiza în mai multe feluri:

1. GENITIVUL POATE FI PRECEDAT DE ARTICOLUL *al (a, al, ale)*¹², în timp ce DATIVUL ÎL EXCLUDE.

(a₁) *Mașina de spălat a vecinului s-a defectat.* (G)

(b₁) *Vecinului îi p l a c mașinile.* (D)

Altfel spus, dacă substantivul are formă de GD și este precedat de *al (a, ai, ale)*, cazul este fără discuție genitiv, excluzându-se dativul. Articolul *al (a, ai, ale)* se numește GENITIVAL tocmai pentru că este un SEMN al genitivului.

2. GENITIVUL are ca REGENT un SUBSTANTIV, față de care este de regulă postpus:

(a₂) *Explicațiile profesorului au fost convingătoare.* (G)

Din această cauză, substantivul în genitiv are funcția de atribut (substantival genitival).

DATIVUL are ca REGENT un VERB, mai rar un adjectiv, un adverb sau o interjecție:

(b₂) *Elevilor le place gramatica.*

(b_{2a}) *Ieri a fost o vreme favorabilă automobilismului.*

(b_{2b}) *Nu s-a îmbrăcat adecvat situației.*

(b_{2c}) *Bra vo echipei noastre campioane!*

¹² În codul gimnazial și, de altfel al multor specialiști, *al (a, ai, ale)* este considerat articol posesiv (genitival), element component în structura genitivului și a posesivului, fapt pentru care în temele adresate în mod special învățământului preuniversitar se menține această încadrare gramaticală cu numele aferent.

G.G. NEAMȚU

2.1. Mai rar, DATIVUL apare și pe lângă UN SUBSTANTIV. Deosebim două tipuri de situații:

(1) DATIV în construcție învechită:

(b_{2d}) *P r e o t **deșteptării** noastre, **semnelor** vremii p r o f e t* (M. Eminescu); *d o m n **Țării de Jos**; nepot **tatălui meu**.*

Substantivele care pot avea în subordine un dativ sunt obligatoriu NEARTICULATE ENCLITIC, iar ca înțeles se încadrează în sfera celor care denumesc grade de rudenie, atribuții și funcții sociale.

OBSERVAȚIE. Imediat ce substantivul regent se articulează (enclitic), dativul devine genitiv: *c u m n a t **mamei mele** (D) – c u m n a t u l **mamei mele** (G)*¹³. Dacă substantivul ar fi în genitiv, ar trebui să fie obligatoriu precedat de *al (a, ai, ale)*: comp. *n e p o t **tatălui meu** (D) cu n e p o t **al tatălui meu** (G).*

(2) DATIV în construcție modernă (actuală):

(b₂) *A m a s i s t a t l a d e c e r n a r e a d e p r e m i i **echipelor** artistice fruntașe.*

Acest tip de dativ apare pe lângă substantive de origine verbală (infinitiv lung, mai rar supin (fără *de*) substantivat), limitate ca proveniență la verbele „atribuirii” (*a da, a acorda, a oferi, a conferi, a atribui* etc.)¹⁴.

Apariția dativului pe lângă un substantiv se explică aici prin originea verbală a regentului. De la *A m î m p ă r ă Ț i t **daruri copiilor***., în care dativul (*copiilor*) apare în poziția lui firească, adică pe lângă un verb, s-a obținut, prin substantivarea verbului, împărțirea *de daruri **copiilor***, în care dativul își menține constant regentul, în speță verbul (*am împărțit*), devenit substantiv (*împărțirea*)¹⁵.

3. Alt mijloc de deosebire a celor două cazuri, cel AL ÎNTREBĂRIILOR, este frecvent utilizat (mai ales de elevi): *al (a, ai, ale) cui?* pentru GENITIV, respectiv *cui?* pentru DATIV, întrebări puse pe lângă regent, în speță pe lângă substantiv (pentru genitiv) sau verb (adjectiv, adverb, interjecție) (pentru dativ):

(a₃) *A p a **mării** era liniștită. (a cui apă? → genitiv)*

(b₃) *S ă a c o r d ă m m a i m u l t ă a t e n Ț i e **excursiilor**. (cui să acordăm...? → dativ)*

Cele două întrebări se deosebesc prin prezența / absența articolului genitival *al (a, ai, ale)*. Altfel spus, dacă în întrebare apare acest articol, cazul pentru care am pus întrebarea este în mod sigur genitiv.

Întrebările prezintă însă pericolul de a fi GREȘIT puse, respectiv de a utiliza aceeași întrebare, *cui*, pentru ambele cazuri și, în consecință, de a interpreta și genitivul tot... dativ: *c a r t e a **elevului**... – c a r t e a **cui?** → dativ (!); D a u **elevului**... – D a u **cui?** → dativ.*

¹³ Deoarece substantivul în dativ are aici înțelesul specific unui genitiv (= exprimarea posesorului), acest dativ se încadrează în sfera mai largă a DATIVULUI POSESIV (vezi, pentru acesta, T 9).

¹⁴ Acest dativ are conținutul gramatical propriu dativului (= atribuirea) și, ca atare, deși are funcția de atribut (substantival datival), nu este un dativ posesiv și nici n-are nimic de-a face cu acesta.

¹⁵ Vezi, pentru atributul în dativ, Avram, 1965, pp. 405-428.

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

Pentru a preveni această greșeală, se cere ca întrebarea să se pună ÎNAINTEA (= în stânga) REGENTULUI, nu după el.

Dacă pentru dativ poziția întrebării nu are importanță, întrucât este aceeași (*cui*) și conduce numai la dativ (DAU **cui?** sau **cui** DAU? → dativ), are în schimb pentru genitiv: pusă în față, ea este *al* (*a, ai, ale*) *cui?*, conducând (corect) la genitiv; pusă după regent, ea devine *cui?*, conducând (greșit) la dativ (*c a r t e a elevului...*: **a cui c a r t e?** → G; *c a r t e a cui?* → D).

Punând întrebarea în fața regentului (substantivului), acesta va apărea obligatoriu cu *al* (*a, ai, ale*) dacă e vorba de un genitiv (**a cui carte?**, nu și **cui carte?*).

În fapt, prin antepunerea întrebării încercăm să obținem apariția lui *al* (*a, ai, ale*), pentru a avea sau nu dovada genitivului.

OBSERVAȚIE. Întrebarea este utilizată pentru a afla cazul la substantive (substitute), nu și la adjective. (Pentru „necazurile” create de întrebarea *al* (*a, ai, ale*) *cui* în aflarea cazului la posesive, vezi T 18, T 19, T 20, T 21.)

3.1. „Catalizarea” apariției lui *al* (*a, ai, ale*) în fața genitivului și ca semn al acestuia poate fi provocată și prin:

(1) antepunerea substantivului subordonat (în genitiv): *cartea elevului* → **a elevului** *carte* (nu și **elevului carte*);

(2) eliminarea articolului enclitic de la substantivul regent: *cartea elevului* → (o) *carte a elevului* (nu și **(o) carte elevului*);

(3) inserarea unui determinant între substantivul regent și genitiv: *cartea profesorului* → *cartea aceea a profesorului*.

OBSERVAȚIE. Întrebarea și poziția nu sunt concludente pentru dativul aflat pe lângă un substantiv („dativ posesiv adnominal”), întrucât sunt posibile ambele întrebări: domn **inimii mele** (**cui** d o m n? → D; **al cui** d o m n? → G). (Vezi, pentru acesta, mai sus 2.)

4. Când genitivul și dativul apar cu prepoziții, acestea constituie criteriul de deosebire, întrucât prepozițiile celor două cazuri sunt diferite:

(a₄) *Luptăm împotriva fumatului.* (G)

(b₄) *S-a îmbolnăvit datorită fumatului.* (D)

Într-o asemenea situație, celelalte criterii nu ne mai ajută – articolul genitival *al* (*a, ai, ale*) se exclude, întrebarea de după prepoziție este aceeași (*împotriva cui?*, *datorită cui?*), iar regentul poate fi în ambele situații atât verbul (vezi a₄ și b₄), cât și substantivul:

(a_{4a}) *C a m p a n i a împotriva fumatului...* (G)

(b_{4a}) *Î m b o l n ă v i r e a datorită fumatului...* (D)

În consecință, singurul criteriu de deosebire a celor două cazuri îl constituie aici prepozițiile specifice lor (vezi, pentru acestea, T 4 și T 5).

G.G. NEAMȚU

OBSERVAȚIE. În cazul în care substantivele în genitiv (cu prepoziție) sunt coordonate, începând de regulă cu al doilea genitiv coordonat, prepoziția nu se repetă, ea fiind reprezentată de articolul genitival (*al, a*) de același gen cu articolul conținut în finala prepoziției:

(a_{4b}) C a m p a n i a **împotriva războiului și a înarmărilor...; De-a lungul șoselelor și al căilor ferate...**

*În această situație, *al, (a)* poate fi interpretat fie ca reprezentând articolul din finala prepoziției (*-a, -(u)l*), un fel de variantă a acestuia, fie, mai degrabă, ca reprezentant al prepoziției în întregime, un substitut al acesteia, substitut care ar trebui denumit în consecință, adică... „proprepoziție”. Argumentul în acest sens îl constituie interpretarea deopotrivă a celor două genitive (*împotriva războiului și a înarmărilor, de-a lungul șoselelor și al căilor ferate*) ca (genitive) prepoziționale. (Un genitiv neprepozițional nu poate fi coordonat cu unul prepozițional.)

T 67 PREDICATIVĂ / SUBIECTIVĂ

A. STRUCTURI-TIP:

- (1) *Voi ați rămas* **ce-ați fost**.
- (2) *Rămâne* **să mai discutăm**.

B. SOLUȚII:

- (1) *ce-ați fost* = predicativă
- (2) *să mai discutăm* = subiectivă

C. COMENTARIU

0. Această confuzie este probabilă în situația în care cele două subordonate răspund la aceeași întrebare (*ce*), iar în regentă se află un verb susceptibil de a fi auxiliar predicativ. Deosebim în principiu două situații:

1. Ambele subordonate sunt prezente în frază pe lângă același auxiliar predicativ, acesta fiind lipsit atât de nume predicativ, cât și de subiect: *Ce am aflat în schimb imediat* (1) *este* (2) *că lucrurile se schimbaseră radical*. (3) În asemenea situații, rare de altfel, topica decide repartizarea pe funcții, respectiv subordonata antepusă regentei este subiectivă, iar cea postpusă, predicativă, după modelul „subiect + auxiliar predicativ + nume predicativ” (*Masa-i masă și casa-i casă*.) În exemplul dat: 1 = subiectivă; 2 = regentă; 3 = predicativă.

Ordinea „subiectivă + auxiliar predicativ (regentă) + predicativă” este fixă. Cele două subordonate încadrează obligatoriu regenta.

2. În frază e prezentă numai una dintre subordonate, sau subiectiva, sau predicativă, deopotrivă după regentă și răspunzând la întrebarea *ce*.

Confuzia într-o parte sau alta are drept cauză aprecierea total sau parțial greșită a statutului verbului din regentă (verb predicativ / auxiliar predicativ cu sau fără nume predicativ).

2.1. În regentă apare unul dintre verbele trecute pe lista auxiliarelor predicative, dar e folosit predicativ și impersonal, refuzând prin urmare o subordonată predicativă și reclamând în schimb o subiectivă: *El este* **ce-a fost**. (predicativă) – *Dacă e* **să ți se întâmple...** (subiectivă) (*e* = predicativ); *El nu pare* **ce se crede**. (predicativă) – *Îmi pare* **că nu te prea interesează**. (subiectivă; *pare* = *se pare* = predicativ); *Voi ați rămas* **ce-ați fost**. (predicativă) – *Rămâne* **să mai discutăm**. (subiectivă; *rămâne* = predicativ); *N-a mai ajuns* **să-și vadă realizat visul**. (predicativă) – *Nu ajunge* **să spui, trebuie să și faci**. (subiectivă; *ajunge* = predicativ).

2.2. În regentă apare un auxiliar predicativ, cel mai adesea *a fi*, însoțit de un substantiv în nominativ, analizabil fie ca subiect, fie ca nume predicativ.

În funcție de una sau alta dintre interpretări, subordonata (care răspunde la întrebarea *ce*) va fi predicativă sau subiectivă.

G.G. NEAMȚU

Deosebim două modele structurale, diferite topic:

(1) Auxiliar predicativ + substantiv în N (nume predicativ) + subiectivă:
Ar fi păcat să ratezi ocazia asta.; E o mare onoare pentru mine că m-ai invitat.; E un adevărat miracol c-a scăpat.; Pare o nebunie să te aventurezi cu mașina pe vremea asta.

În toate exemplele de mai sus, substantivul din regentă este nearticulat definit și are funcția de nume predicativ, încât subordonata nu poate fi predicativă, ci subiectivă.

Mai rar, substantivul-nume predicativ este articulat definit: *E vina ta că n-ai venit.; Ar fi culmea să reușești.; A fost ghinionul tău că n-am fost acasă.*

OBSERVAȚIE. Extrem de rar, auxiliarul predicativ poate avea atât nume predicativ, cât și predicativă, aflate obligatoriu în raport de coordonare: *În tinerețea lui fusese, pe rând, șofer, mecanic, bucătar și ce s-a mai nimerit.* Într-o asemenea situație, probabilitatea interpretării predicativei ca subiectivă este de altfel exclusă, întrucât regenta are subiect.

(2) Substantiv-subiect (articulat definit, N) + auxiliar predicativ + predicativă: *Vina ta e că nu m-ai ascultat.; Norocul tău e că nu sunt un om răzbunător.; Culmea ar fi să nu reușești.*

Inversiunea topică (auxiliar predicativ + substantiv în N) are ca efect inversarea funcțiilor: *Vina* (subiect) *ta este* **că nu m-ai ascultat.** (predicativă) – *E vina* (NP) *ta* **că nu m-ai ascultat.** (subiectivă)

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	5
PREFAȚĂ	9
T 0 APROPO DE... ÎNTREBĂRI	17
T 1 NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV)	22
T 2 NOMINATIV / ACUZATIV	27
T 3 GENITIV / DATIV	31
T 4 GENITIV <i>FĂRĂ</i> PREPOZIȚIE / GENITIV <i>CU</i> PREPOZIȚIE (G_1 / G_3)	35
T 5 DATIV <i>FĂRĂ</i> PREPOZIȚIE / DATIV <i>CU</i> PREPOZIȚIE (D_1 / D_3)	38
T 6 VOCATIV / NOMINATIV	42
T 7 VOCATIV + VOCATIV / VOCATIV + NOMINATIV	45
T 8 VOCATIV <i>FĂRĂ</i> FUNCȚIE / VOCATIV <i>CU</i> FUNCȚIE	48
T 9 DATIV POSESIV / ADJECTIV PRONOMINAL POSESIV	50
T 10 CUVINTE CU SENS TEMPORAL – <i>ADVERBE / SUBSTANTIVE</i>	55
T 11 SUBSTANTIVE / ADVERBE DERIVATE DIN SUBSTANTIVE	59
T 12 <i>LUI</i> – ARTICOL HOTĂRÂT / PRONUME PERSONAL	62
T 13 <i>UN, O</i> – NUMERAL CARDINAL / ADJECTIV NEHOTĂRÂT / ARTICOL NEHOTĂRÂT	66
T 14 <i>NIȘTE</i> – ARTICOL NEHOTĂRÂT / ADJECTIV NEHOTĂRÂT	70
T 15 <i>CEL (CEA, EI, ELE)</i> – ARTICOL DEMONSTRATIV / PRONUME DEMONSTRATIV	71
T 16 <i>AL (A, AI, ALE)</i> – CERE GENITIV / NU CERE GENITIV	75
T 17 ADJECTIVE PRONOMINALE / PRONUME	80
T 18 PRONUME POSESIVE – NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV)	89
T 19 <i>AL MEU (AL TĂU ETC.)</i> – ADJECTIV PRONOMINAL POSESIV / PRONUME POSESIV	92
T 20 ADJECTIVE PRONOMINALE POSESIVE / PRONUME POSESIVE	95
T 21 <i>LUI (EI, LOR) / SĂU (SA, SĂI, SALE)</i> – PRONUME PERSONAL / ADJECTIV PRONOMINAL POSESIV	98
T 22 SINGULAR / PLURAL	101
T 23 PRONUME REFLEXIV / PRONUME PERSONAL	105
T 24 ADJECTIV <i>FĂRĂ</i> PREPOZIȚIE / ADJECTIV <i>CU</i> PREPOZIȚIE	118
T 25 ADVERB DE MOD / ADJECTIV	122
T 26 <i>NUMERALUL</i> – ATRIBUT NUMERAL ADJECTIVAL / ATRIBUT NUMERAL SUBSTANTIVAL	130
T 27 PREPOZIȚIE – IMPUNE CAZ / NU IMPUNE CAZ	136
T 28 <i>PREPOZIȚII</i> (LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE) <i>CU GENITIVUL /</i> <i>ADVERBE</i> (LOCUȚIUNI ADVERBIALE)	138
T 29 <i>CONTRA (ÎMPOTRIVA...)</i> – PREPOZIȚII + GENITIV / ACUZATIV / DATIV	141
T 30 LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL / „FALSE” LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL	146
T 31 „ADVERB + <i>DE</i> ” – FORMEAZĂ LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ / NU FORMEAZĂ LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ	149

T 32	PREPOZIȚII EXPRIMATE / PREPOZIȚII NEEXPIMATE	152
T 33	LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE / LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE	155
T 34	PRONUME (ADVERBE) – <i>INTEROGATIVE</i> / <i>RELATIVE</i>	160
T 35	CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – <i>CONJUNCȚII</i> / <i>RELATIVE</i>	162
T 36	CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE ÎNȚĂLĂ / POZIȚIE POSTÎNȚĂLĂ	165
T 37	CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE POSTÎNȚĂLĂ / „FALSĂ” POZIȚIE POSTÎNȚĂLĂ	169
T 38	<i>SĂ</i> „SUBORDONATOR” / <i>SĂ</i> „NESUBORDONATOR”	176
T 39	<i>RELATIV</i> + PREDICAT EXPIMAT / PREDICAT NEEXPIMAT	180
T 40	CUVINTE RELATIVE – „SUBORDONATOARE” / „NESUBORDONATOARE”	183
T 41	„REALE” LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE / „FALSE” LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE	186
T 42	<i>CE</i> – PRONUME / ADJECTIV / ADVERB	188
T 43	<i>CUM</i> – NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DE MOD / ELEMENT PREDICATIV SUPLEMENTAR	192
T 44	DIN CAUZĂ CĂ / DIN CE CAUZĂ	195
T 45	CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – SPECIALIZATE / NESPECIALIZATE	198
T 46	VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (I)	205
T 47	VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (II)	211
T 48	<i>A FI</i> – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ / AUXILIAR PREDICATIV / PREDICATIV	216
T 49	<i>A FI</i> – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ	220
T 50	<i>A FI</i> – PREDICATIV / AUXILIAR PREDICATIV	222
T 51	VERBE TRANZITIVE / VERBE INTRANZITIVE	228
T 52	VERBE MONOTRANZITIVE / VERBE BITRANZITIVE	232
T 53	ADVERBE PROPRIU-ZIS PREDICATIVE / ADVERBE APARENT PREDICATIVE	236
T 54	DIATEZA PASIVĂ (<i>A FI</i> + PARTICIPIU) / PREDICAT NOMINAL (<i>A FI</i> + ADJECTIV)	240
T 55	„ <i>A FI</i> + PARTICIPIU” – PREDICAT VERBAL (DIATEZA PASIVĂ) / PREDICAT NOMINAL	244
T 56	PREDICAT <i>VERBAL</i> IMPERSONAL / PREDICAT <i>NOMINAL</i> IMPERSONAL	248
T 57	NUME PREDICATIV MULTIPLU / NUME PREDICATIV + COMPLEMENT	250
T 58	<i>A FI</i> + ADJECTIVE COORDONATE / <i>A FI</i> + PARTICIPII „COORDONATE”	252
T 59	SUPIN / PARTICIPIU	255
T 60	NUME PREDICATIV / ATRIBUT	258
T 61	NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DIRECT (NP / CD)	260
T 62	NUME PREDICATIV / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD	263
T 63	NUME PREDICATIV / SUBIECT (NP / S)	267
T 64	PREDICATIVĂ / ATRIBUTIVĂ	270

T 65	PREDICATIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ	272
T 66	PREDICATIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD	273
T 67	PREDICATIVĂ / SUBIECTIVĂ	275
T 68	CONSTRUCȚII INFINITIVELE RELATIVE / PROPOZIȚII RELATIVE	277
T 69	<i>A RUGA</i> + IMPERATIV / <i>A RUGA</i> + CONJUNCTIV	282
T 70	<i>A PUTEA</i> + „INFINITIV SUBIECT” / „INFINITIV COMPLEMENT DIRECT”	284
T 71	SUBIECT INCLUS / SUBIECT SUBÎNȚELES	287
T 72	SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (I)	290
T 73	SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (II)	295
T 74	SUBIECTIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ	297
T 75	ATRIBUT / COMPLEMENT	302
T 76	<i>ATRIBUTUL</i> – NUME CU DOI TERMENI / NUME CU TREI TERMENI	307
T 77	ATRIBUT ADJECTIVAL / ATRIBUT PARTICIPIAL	313
T 78	APOZIȚIE – NOMINATIV / ACELAȘI CAZ CU ANTECEDENTUL	316
T 79	ATRIBUTIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ	321
T 80	COMPLEMENT INDIRECT / COMPLEMENT DIRECT (CI / CD)	324
T 81	COMPLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (I)	329
T 82	COMPLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (II)	331
T 83	PRONUME RELATIV – COMPLEMENT / ATRIBUT	336
T 84	ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR <i>ADJECTIVAL</i> / CIRCUMSTANȚIAL DE MOD	340
T 85	ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR <i>SUBSTANTIVAL</i> / COMPLEMENT DIRECT (CIRCUMSTANȚIAL DE MOD)	344
T 86	<i>GERUNZIUL</i> – FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ NEMODALĂ / FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ MODALĂ	347
T 87	<i>ADVERB DE MOD</i> – CIRCUMSTANȚIAL DE MOD / COMPLEMENT DIRECT	350
T 88	CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP / CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC	352
T 89	CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP / CIRCUMSTANȚIAL DE LOC	354
T 90	CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT DIRECT	357
T 91	CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT INDIRECT PREPOZIȚIONAL	359
T 92	CAUZALĂ / FINALĂ	362
T 93	<i>INTERIECȚII</i> CARE CER – COMPLETIVE DIRECTE / CIRCUMSTANȚIALE FINALE	364
T 94	SUPERLATIV RELATIV / SUPERLATIV ABSOLUT	366
T 95	<i>NU</i> – CU VERB SUBÎNȚELES / FĂRĂ VERB SUBÎNȚELES	370
T 96	CAZURI <i>CU</i> ÎNTREBĂRI / CAZURI <i>FĂRĂ</i> ÎNTREBĂRI	373
T 97	PROPOZIȚII PRECEDATE / NEPRECEDATE DE CELE DOUĂ PUNCTE	377
T 98	ENUMERARE DETERMINATIVĂ / ENUMERARE EXPLICATIVĂ	381
T 99	COORDONAREA PRIN <i>CI</i> – FĂRĂ SUBÎNȚELEGERE / CU SUBÎNȚELEGERE	385
*T 100	ÎN PROBLEMA RELATIVELOR <i>CUMULANTE</i>	389
*T 101	INTEROGATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN INTEROGATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (= FUNCȚIE ÎN NEINTEROGATIVĂ)	394

T 102	RELATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN RELATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (FUNCȚIE ÎN „NERELATIVĂ”)	401
T 103	PRINCIPALE / FALSE PRINCIPALE	406
*T 104	FUNCȚII COMPARATIVE / FUNCȚII ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ	414
*T 105	CONJUNCȚII <i>COORDONATOARE</i> / ADVERBE <i>NECOORDONATOARE</i>	419
T 106	ÎN PROBLEMA GRUPĂRILOR „AUXILIAR PREDICATIV LA MOD NEPERSONAL + NUME PREDICATIV”	424
T 107	Câteva cuvinte despre GRILE și rezolvarea acestora	433
T 108	MORFOSINTAXA PROPOZIȚIEI. Grila A.....	437
T 109	MORFOSINTAXA PROPOZIȚIEI. Grila B.....	458
T 110	SINTAXA FRAZEI. Grila C	472
	BIBLIOGRAFIE	497